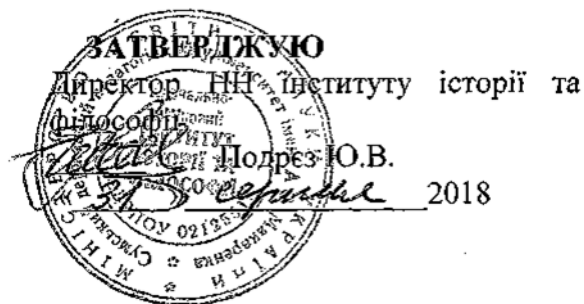

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Навчально-науковий інститут історії та філософії

Кафедра права та методики викладання правознавства

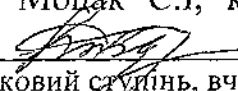
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Історико-правові основи Збройних сил України

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014 Середня освіта (Фізична культура)

Освітньо-професійна програма: Середня освіта (Фізична культура) другий
(магістерський) рівень

Мова навчання: українська

Погоджено науково-
методичною комісією
НН інституту психології і
педагогіки
« 31 » серпня 2018 р
Голова: Моцак С.І, к. пед. н.,
доцент
(ПІБ, науковий ступінь, вч. звання)

The text is a formal approval statement from a scientific-methodological commission. It is dated August 31, 2018, and signed by S.I. Mozak, a candidate of pedagogical sciences and associate professor. The signature is handwritten and placed over the printed name.

Суми-2018

Розробники:

Іваній Олена Миколаївна, к. пед. н., доцент

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри
Права та методики викладання правознавства Протокол №
від «Я» 2018 р.

Завідувач кафедри

ШБ, науковий ступінь, вчене звання Іваній О.М., к. пед. н., доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –3	Магістр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
		1-й	1-й
Семестр			
3-й			
Лекції			
14 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
14 год.		4 год.	
Лабораторні			
год.		год.	
Самостійна робота			
60 год.		80 год.	
Консультації:			
2 год.		2 год.	
Загальна кількість годин - 90	Вид контролю: залік		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Дисципліна «Історико-правові основи Збройних сил України» освітянський діапазон підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання, спрямованої на підвищення кваліфікації, професійної компетентності, конкурентоспроможності на ринку праці. Метою даної дисципліни є надання майбутнім фахівцям предмету «Основи захисту Вітчизни» теоретико-практичних знань для забезпечення навчального процесу в старших класах (10-11) загальноосвітньої школи, патріотичного виховання молоді.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Дисципліна «Історико-правові основи Збройних сил України» базується на раніше вивчених дисциплінах, як то «Історія України», «Основи правознавства», «Загальновійськова підготовка» тощо та інші які сформували певні професійні та історико-педагогічні знання та вміння учнівської молоді, та основами комунікативної взаємодії з ними.

3. Результати навчання за дисципліною

Результатами вивчення навчальної дисципліни є оволодіння методикою викладання предмету та формування теоретичних та практичних спеціальних знань, умінь та навичок з предмету «Історія фізкультурно-спортивного руху».

	<p>ЗК 1. Здатність навчатися протягом усього життя в контексті неперервної фахової підготовки, вдосконалювати й розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень з високим рівнем самостійності.</p> <p>Методи навчання: словесні: (лекції, як надання студентам нового матеріалу; бесіди, що дозволяють студентам робити висновки, узагальнення на основі раніше вивченого матеріалу, дискусії); наочні</p>
--	--

<p style="text-align: center;">Знання</p>	<p>(використання мультимедійних презентацій викладачем на лекціях, самостійне створення презентацій студентами з тем самостійної роботи і демонстрація їх на практичних заняттях).</p> <p>Методи оцінювання: опитування, доповідь, перевірка домашніх завдань, тематичне тестування, презентації результатів виконаних завдань, виконання комплексної контрольної роботи.</p> <p>ЗК 2. Здатність виявляти широке коло проблем, ставити мету та обирати ефективні шляхи її досягнення шляхом розуміння їх фундаментальних основ та використання як теоретичних, так і експериментальних методів.</p> <p>Методи навчання: словесні: (лекції, як надання студентам знань, пояснення нового матеріалу; бесіди, що дозволяють робити висновки, узагальнення на основі раніше вивченого матеріалу, дискусії); наочні (використання мультимедійних презентацій викладачем на лекціях, самостійне створення презентацій студентами з тем самостійної роботи і демонстрація їх на практичних заняттях).</p> <p>Методи оцінювання: опитування, доповідь, перевірка домашніх завдань, презентації результатів виконаних завдань, виконання комплексної контрольної роботи.</p>
<p style="text-align: center;">Уміння</p>	<p>Проводити наукові дослідження, здійснювати пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел, вчитися й оволодівати сучасними знаннями для їх подальшої реалізації на практиці, визначає об'єкт і предмет дослідження.</p>
	<p>ЗК 6. Здатність усвідомлювати соціальну значущість</p>

<p>Комунікація</p>	<p>своєї майбутньої професії, сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів педагогічної етики викладача, бути нетерпимим до корупційної поведінки, поважно ставитися до права й закону.</p> <p>Методи навчання : словесні (лекції, як надання знань, бесіди, що дозволяють студентам робити висновки, узагальнення на основі раніше вивченого матеріалу, навідні питання, дискусії); наочні (використання мультимедійних презентацій викладачем на лекціях, самостійне створення презентацій студентами з тем самостійної роботи і демонстрація їх на семінарських заняттях).</p> <p>Методи оцінювання: усні опитування на практичних заняттях; тематичне тестування; захист індивідуального заняття; виконання комплексної контрольної роботи; анкетування, написання рефератів.</p>
<p>Автономія та відповідальність</p>	<p>ЗК 1. Здатність навчатися протягом усього життя в контексті неперервної фахової підготовки, вдосконалювати й розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень з високим рівнем самостійності.</p>

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Оцінка «відмінно» ставиться коли студент має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення.

82 - 89	Оцінка «добре» ставиться коли студент має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми.
74 - 81	Оцінка «добре» ставиться коли студент знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь студента правильна, логічна, обґрунтована, хоча їм бракує власних суджень.
64 - 73	Оцінка «задовільно» ставиться коли студент відтворює основний навчальний матеріал, виконує завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.
60 - 63	Оцінка «задовільно» ставиться коли у студента відповідь фрагментарна, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення
35-59	Оцінка «не задовільно» ставиться коли студент не логічно та незрозуміло відтворює навчальний матеріал.
1 - 34	Оцінка «не задовільно» ставиться коли студент відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення.

Розподіл балів

Для заліку

Поточний контроль							Разом	Сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2					
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	75	100
Поточний контроль								
11	12	12	10	10	10	10		
Контроль самостійної роботи							25	
4	4	4	3	3	3	4		

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.4 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проєкту (роботи), практики

90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: усні опитування на практичних заняттях; тематичне тестування; захист індивідуального заняття; виконання комплексної контрольної роботи; написання рефератів.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Міжнародні угоди щодо права війни

Тема 1.1. Міжнародні угоди щодо права війни (існуюче міжнародне право надає державам засоби і механізми для мирного розв'язання суперечностей, що виникають. Статут Організації Об'єднаних Націй забороняє не тільки війну, але й саму загрозу застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави. Однак ООН не обмежує права вдаватися до насильства у разі, якщо держава здійснює своє право на самооборону (індивідуальну або колективну), якщо мова йде про реалізацію права народів на самовизначення. І, нарешті, ООН має право вдатися до колективного застосування сили для відновлення миру. Зростання конфліктності в сучасному світі та способи їх залагодження дають підстави для висновку, що в осяжний період ймовірною формою вирішення територіальних, соціальних, економічних, національно-етнічних, ідеологічних, релігійних, культурних та інших протиріч залишиться застосування військової сили. В цій ситуації проблеми зміцнення воєнної

безпеки України, участь нашої держави у світовій системі збереження миру як завдання воєнної організації України, передбачають розробку і застосування на практиці нових підходів до запобігання та врегулювання воєнних конфліктів. Військова організація держави є охопленою єдиним керівництвом сукупність військових формувань, промислових, воєнно-наукових, військово-навчальних і забезпечувальних структур та органів управління ними, яка створює належні умови для збройного захисту національних інтересів держави від зовнішніх і внутрішніх воєнних загроз).

Тема 1.2. Поняття військової доктрини та національної безпеки (збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом. Національна безпека — це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та

зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам).

Тема 1.3. Закони України про міжнародне військове співробітництво (співробітництво Міністерства оборони України з військовими відомствами інших країн є важливою складовою міжнародного співробітництва держави і має особливе значення для зміцнення національної безпеки і оборони України та розвитку самих Збройних Сил. Воно здійснюється відповідно до загального зовнішньополітичного курсу держави у межах компетенції Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України. Міністерство оборони України здійснює міжнародне співробітництво на двосторонній, багатосторонній (регіональне, субрегіональне) основі, а також в рамках міжнародних організацій. Основними напрямками міжнародного співробітництва українського військового відомства є воєнно-політичний, військовий і військово-технічний. Крім того, Збройні Сили України здійснюють заходи міжнародного співробітництва у воєнно-науковій, воєнно-економічній, інформаційній, екологічній галузях тощо).

Розділ 2. Історія походження збройних сил України

Тема 2.1. Історія походження військової символіки збройних сил України (ритуал прийняття військової присяги як клятви воїна на вірність своєму народові, Вітчизні існує з давніх-давен. На території сучасної України його започатковано у IX ст. з приходом на наші землі скандинавів. Саме від них було запозичено цей обряд. Вступаючи до дружини, воїни клялися князеві у своїй вірності, і після цього дружинники вважалися побратимами. За княжої доби кожний полк і кожний його підрозділ мав прапор, труби, бубон — обов'язкові військові атрибути. Трубами та бубнами подавали

сигнал до бою, до походу; прапор (стяг, хоругва) був символом і знаком, що об'єднував воїнів навколо князя. Усі прапори були однакової форми — довге трикутне полотно на держаку. Відрізнялися вони забарвленням, зображеннями на них (зорі, місяць, знаки), а також тим, що прикріплялося на вершині держака (півмісяць, спис, волосся та ін.). За прапорами пізнавали, чиє то військо).

Тема 2.2. Українське військо періоду національно-визвольної боротьби (XV-XVIII століття в історії України – це період козаччини. Основною причиною зародження козацтва була небезпека з боку орд кочівників, які грабували, нищили, брали у полон український люд. У цей час визріває національна свідомість народу, міцніє його бажання здобути свободу і незалежність. Слово «козак» тлумачать по-різному. За однією з версій, це слово – турецького походження, та означає «вільна, відважна, войовнича людина». Козаками ставали вихідці з прикордонних замків та містечок, які йшли в степи, ловили звірів билися з татарами. Спочатку вони не мали ніякої військової організації, а збиралися у ватаги по кілька десятків чоловік, обирали отаманів з числа тих, хто мав військовий досвід. За своїм характером цей всенародний рух був національно-визвольним, релігійним, антифеодальним. Русійними силами Національно-визвольної війни стали козаки, селяни, міщани, православне духовенство, частина дрібної української шляхти. Найважливішу роль у Національно-визвольній війні відіграло козацтво, яке винесло на своїх плечах основний тягар боротьби за незалежність. Саме воно створило кістяк армії, основу нової політичної еліти. Козацтво відіграло провідну роль у руйнуванні польських і становленні українських державних інституцій - центральних і місцевих органів влади, судових установ, армії, адміністративно-територіального устрою. Дуже активну участь у повстанні взяло селянство. Поголовно покозачившись у 1648 р., воно в наступні роки відчайдушно боролось за збереження «козацьких прав і вольностей». Активну участь у війні взяли також міщанство, частина дрібної шляхти і нижче православне духовенство).

Тема 2.3. Українські військові формування Першої світової війни (події Першої світової війни викликали політизацію російської армії. Вже згодом у тилкових і фронтових частинах створюються українські військові комітети виборні армійські органи національного типу. Вояцтво у своїй масі захоплювалося ідеєю власної державності і виявило бажання зі зброєю в руках здобувати незалежність України. Зростання українського військового руху вимагало створення єдиного керівного центру. Такий центр сформувався у Києві. Провідна роль у ньому належала колишньому основоположникові Революційної Української партії, поручникові Миколі Міхновському, що служив адвокатом при київському окружному суді. Він належав до «Братства самостійників». Разом зі своїми прихильниками і однодумцями він виступив за негайне формування національної регулярної армії. Українські січові стрільці — єдине українське національне військове формування в складі австро-угорської армії, сформоване з добровольців, які відгукнулися на заклик Головної Української Ради 6 серпня 1914 року і стояли під проводом Української Бойової Управи (УБУ). Українські Січові Стрільці були першими українськими частинами на бойовищах Східної Європи після Полтави 1709 року, вони мали велике значення для відновлення військових традицій, для зростання українського патріотизму, створення військового словництва, термінології, військового фольклору, пісні й музики, для устійнення форми українського однострою (мазепинка). Пам'ять про УСС і досі жива в українському народі, як є живим символом УСС — «Червона калина», пісня УСС і традиція елітарної частини української армії).

Тема 2.4. Участь українців у Другій світовій війні (до актуальних проблем дослідження Другої світової війни та участі в ній України, без сумніву, належить питання пов'язане з військовою політикою Організації українських націоналістів. В той час коли Німеччина планувала перетворити Україну на свою колонію, ОУН шукала шляхів для відновлення українських

регулярних збройних сил, які хотіла спрямувати в інтересах відродження нації і держави.

Організація руху опору в Україні у 1941–1942 рр. була пов'язана з величезними труднощами. Концепція війни «малою кров'ю на ворожій території», що панувала напередодні війни, не передбачала діяльності партизанських загонів та створення належної людської, збройної та матеріальної бази для функціонування в умовах окупації. Проте, реальні події 1941 року скоригували плани ведення війни. В прифронтовій зоні при кожному радянському райвідділі міліції з добровольців, патріотично налаштованих осіб непризовного віку, або таких, що з різних причин непридатні були до стройової військової служби, створювались так звані «винищувальні батальйони», які обороняли тил діючої армії від ворожих шпигунів та диверсантів, що масово засилались супротивником (в основному з числа колишніх співвітчизників-емігрантів), та від місцевих кримінальних елементів. Після відходу Червоної Армії на схід, певна кількість озброєних винищувальних батальйонів, що не встигла відійти з армійськими підрозділами на схід, залишалась на окупованій території свого району).

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. Міжнародні угоди щодо права війни												
Тема 1.1. Міжнародні угоди щодо права війни	13	2	2			9	10					10
Тема 1.2. Поняття військової доктрини та національної безпеки	13	2	2			9	12	2				10
Тема 1.3. Закони України про міжнародне військове співробітництво	13	2	2			9	22		2			20

РОЗДІЛ 2. Історія походження збройних сил України											
Тема 2.1. Історія походження військової символіки збройних сил України	12	2	2			8	10				10
Тема 2.2. Українське військо періоду національно-визвольної боротьби	13	2	2			9	12	2			10
Тема 2.3. Українські військові формування Першої світової війни	12	2	2			8	12		2		10
Тема 2.4. Участь українців у Другій світовій війні	14	2	2		2	8	12			2	10
Усього годин	90	14	14		2	60	90	4	4	2	80

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Міжнародні угоди щодо права війни	2	
2	Поняття військової доктрини та національної безпеки	2	2
3	Закони України про міжнародне військово-співробітництво	2	
4	Історія походження військової символіки збройних сил України	2	
5	Українське військо періоду національно-визвольної боротьби	2	2
6	Українські військові формування Першої світової війни	2	
7	Участь українців у Другій світовій війні	2	
Разом		14	4

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Міжнародні угоди щодо права війни	2	
2	Поняття військової доктрини та національної безпеки	2	
3	Закони України про міжнародне військово-співробітництво	2	2

4	Історія походження військової символіки збройних сил України	2	
5	Українське військо періоду національно-визвольної боротьби	2	
6	Українські військові формування Першої світової війни	2	2
7	Участь українців у Другій світовій війні	2	
Разом		14	4

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Міжнародні угоди щодо права війни	9	10
2	Поняття військової доктрини та національної безпеки	9	10
3	Закони України про міжнародне військово-співробітництво	9	20
4	Історія походження військової символіки збройних сил України	8	10
5	Українське військо періоду національно-визвольної боротьби	9	10
6	Українські військові формування Першої світової війни	8	10
7	Участь українців у Другій світовій війні	8	10
Разом		60	80

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Апанович О.М. Збройні сили України першої половини XVIII століття. Д.: «Січ». 2004 – 224 с.
2. Басова В.П. Право війни. - / В.П.Басова. – К.: «Поліграфкнига», 1997. – 111 с.
3. Дмитрук В. Вони боролися за волю України. / В.Дмитрук. – Л. – Том 3., 2006 – 227 с.
4. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.

5. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
6. Мельник Л.Г. Лівобережна Гетьманщина періоду стабілізації «1669-1709 рр.» / Л.Г.Мельник. – К.: Київський Університет ім. Тараса Шевченка, 1995 – 90 с.
7. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.
8. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
9. Семенко В.И. История Украины «С древнейших времён до наших дней». / В.И.Семенко А.А.Радченко. – Харьков. «Торсиг», 1999 – 450 с.
10. Старожилов И. Партизанские соединения Украины в Великой Отечественной Войне / И. Старожилов. – К.: «Вища школа», 1983 – 221 с.
11. Удовенко О.І. Україна у війні за державність. / О. І. Удовенко. – К.: Видавництво. «Україна», 1995 – 198 с.
12. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.-мет. пос.). ЛК МЕЙКЕР, 2003.
13. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.
14. Шашкевич Я. Історія Українського війська, 1917 – 1993 рр. / Я. Шашкевич. – Львів: «Світ», 1996 – 810 с.

Додаткові:

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М. М. Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.

3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С. М. Дятленко та інші. – Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г. А. Єдинака. – Кам'янець-Подільський: П.П. Мошак М.І., 2004. – 296 с.
5. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.
6. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕЙКЕР, 2003.
7. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.
8. Основи військової служби (вогнева підготовка). Комплект навчальних плакатів. ВКФ ТС ЗС України. – 2005.

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Навчальні аудиторії, які обладнанні для проведення лекційних і семінарських занять;

2. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання: комп'ютери, оснащенні програмними пакетами: SPSSfor Windows (Statistical Packagefor Social Sciences) – пакет програм комп'ютерної обробки первинної психологічної інформації; Excefor Windows – пакет програм для створення статистичних таблиць, діаграм, графіків, обробки первинної інформації методом середніх величин; Wordfor Windows – пакет програм для текстового форматування й ілюстрування звітів за підсумками проведених психологічних досліджень; мультимедійний проект, екран.

3. Презентації лекцій в Powerpoint.